

Jestliže v pořadí první zájezd za stavbami Santiniho Aichela který pořádala naše pobočka ČKA v roce 2012, sledoval koncepci staveb tohoto barokního architekta na Českomoravské vrchovině, tak druhý zájezd o 5 let později představil Santiniho díla z východní části středních Čech .

Zájezd Santini III zamířil na jižní Moravu, abychom uviděli dvě velké vznosné stavby - poslední životní díla Santiniho. Vedle osobnosti Santiniho je třeba vyzdvihnout význam jeho věrných spolupracovníků - polírů (stavbyvedoucích), kteří de facto obě stavby postavili, a to zejména brněnského Ignáce Benedikta Klíčnicka. Cestou k jednotlivým stavbám jsme se dověděli o širších technických aspektech a vztazích na stavbách, bez jejichž objasnění bychom vůbec nemohli Santiniho genialitu v celosti pochopit. Dle slov odborníků je genialita Santiniho běžnému oku diváka skryta. Nám často zbývá jenom vizuální obdiv k práci, kterou zanechali Santiniho tesaři, zedníci či políři a posléze malíři či zhotovitelé štukových výzdob.

Kláster Rajhrad – nejstarší benediktinská destinace na Moravě nám byla předvedena nejdříve odborně zasvěcenou prohlídkou některých částí prostor klášterního komplexu. Naši pozornost upoutaly prostory klášterní knihovny, zejména její vybavení, funkce a bohužel i barvitý osud. Je s podivem, jak zařízení knihovny přečkalo nepřízně nejrůznějších období a uchovalo v sobě

knižní fond o počtu 50 000 titulů, z nichž 18 000 slouží k výstavním a badatelským účelům, včetně studovny s digitálními katalogy. Vedle toho bylo možno paralelně shlédnout i výstavy věnované význačným osobnostem Brněnska a jižní Moravy.

Nutno připomenout, že v klášteře působí komunita 8 benediktinů. Tito otcové a bratři plní v klášteře nejrůznější funkce: od modlitebních povinností, které jim přikazují konstituce řádu sv. Benedikta, přes duchovně administrativní vedení svěřené farnosti až po nejběžnější manuální funkce jako je starost o hospodářský dvůr, výsadbu lesních porostů nevyjímaje. Pro ilustraci současných poměrů pracovní vytíženosti otců benediktinů: po příchodu našeho zájezdu se nám jeden z otců omluvil, že byl odvolán ze slíbené prohlídky, protože byl nucen se dostavit k nenadálým pastoračním povinnostem..

Ústředním bodem prohlídky však byl nádherný a vznosný prostor proboštského **chrámu sv. Petra a Pavla**

Je to jedna z posledních staveb Santiniho, který, ač cítil zdravotní těžkosti na sklonku svého života, pilně dojížděl na autorské dozory.

Jedná se o kompletně přebudovaný jednolodní prostor zastropený čtyřmi klenbami, z nichž nejvyšší výška klenby je 30 m, celkový prostor lodi je dlouhý 79,5 m a vlastní délka lodi má 40 m. Elipsovitého tvaru všech čtyř chrámových vydutín umožňuje dokonalou akustiku chrámu. To umožnilo našemu mimo jiné i hudebně nadanému souputníkovi Jaroslavu Benešovi, aby předvedl spatra a intuitivně zpěvní improvizaci na jednou ze svých početných skladeb.

Jestliže obrovský rajhradský chrám mohl v hrubé stavbě v závěru svého života Santini ještě vidět, pak velkolepý **chrám Jména Panny Marie** v 30 km odtud vzdálených **Křtinách** byl postaven pouze podle Santiniových nákrešů a dispozic. Skutečné provedení již Santini nespatriil. Stavba je rovněž mohutná: má délku lodi 65 m, šířku 35 m, výška klenby je rovněž 35 m. Celkový dojem umocňuje 73 m vysoká věž. Společně s velkolepou přístavbou nádvoří a kaplí sv. Anny se stavby rozkládají do dalších 35 m a kdybychom ještě připočetli mohutné schodiště a předpokládanou dostavbu levého křídla, tak by celková hmota stavebního komplexu dosáhla cca 120 m. Připočteme-li velké přístavby proboštství a přístavbu rezidence zábrdovických premonstrátů stojící v těsné souvislosti s proboštstvím, pak bez přehánění můžeme říci, že v městečku Křtiny je tento barokní komplex budov nepřehlédnutelnou dominantou.

Když se k tomu přidá ještě zvuková směs patrně rozměrově a početně největšího souboru 30

zvonů (ne zvonků !!), který nám pan farář nechal předvést, tak návštěvník bude zcela pohlcen.

Zcela opačným dojmem na nás zapůsobil cca 60 km od Křtin - v **Jaroměřicích u Jevíčka** soubor drobných barokních staveb, stavbiček a sochařských artefaktů v poutním areálu na vršku

Kalvárie

, kde je vystavěn poutní

chrám Povýšení sv. Kříže

. Tyto barokní stavby a objekty nechal vybudovat bohatý a zbožný šlechtic F. I. Šubíř, jako důkaz úcty k životu, utrpení a smrti Pána Ježíše Krista. Šlechtic Šubíř byl dobře zapsán na vídeňském dvoře a jakožto nositel význačných funkcí dokázal seznat umělce nejrůznějšího druhu a kvality, aby se nějak podíleli na výstavbě těchto budov. Říká se, že do tohoto svého záměru nějak začlenil i rady J. Santiniho. V každém případě se na díle podílela Santiniho „pravá ruka“ - I. B. Klíčník. Ten byl, jak bylo ostatně u všech navštívených staveb, mistrem stavebních prací, které Santini navrhoval. Do díla v tomto areálu se připojili věhlasní sochaři Pacák a Sturmer. Vše vzniklo na základě vzpomínek a dojmů jakéhosi františkánského mnicha, který navštívil Svatou zemi v místech spojených s Kristovým životem.

Bohužel, pro nedostatek času jsme nestihli projít barokní křížovou cestu, umístěnou do nádherné přírody. Areál jaroměřické Kalvarie svým drobným a citlivým uspořádáním činil opak ke vznosným stavbám v Křtinách a Rajhradu. Baroko dokáže nejen ohromit, ale i nadchnout a podnítit prostého člověka ke zbožnosti.

Cestou po Drahanské vrchovině v místech, kde krajinu utvářela činnost Moravského krasu jsme se úzkými silničkami prodírali až do **Adamova**. Protože v této trase se nalézalo mnoho pozoruhodností jak z dějin pravěkého osidlování, tak i následné výroby železa, s nimiž jsou Blansko i Adamov spojeny, byl důvod a prostor k velice zasvěcenému výkladu pana Jaroslava Beneše. Výklad byl tak poutavý, že mnoho lidí projevilo touhu věnovat samostatný zájezd po krásách Moravského krasu.

V městě Adamově na nás čekal místní průvodce pan Novotný, aby nám ukázal mimořádnou výtvarnou i historickou pozoruhodnost - monumentální **goticko-renesanční oltář** z let 1516 – 1526. Oltář měl své původní umístění v hornorakouském cisterciáckém klášteře Zwetl (česky Světlá) poblíž českých hranic. Odtud nese v našem jazyce název - oltář Světelský. Tento „**Světelský oltář**“

se ale při rebarokizační úpravě nelíbil opatovi tamního zwettelského klášteře - zřejmě pro své divoké naturalistické pojetí některých figur. Asi nesplňoval nároky na ty stránky zbožnosti, které určovala barokní doba. Je to jev ve všech epochách pravidelně se vyskytující. Tak muselo toto

pozoruhodné dílo být vyměněno za oltář nový vyhovující změněnému vkusu doby. Dílo po různých obchodních peripetiích prakticky zachránil před zničením velký dobrodinec a mecenáš města Adamova kníže Alois z Lichtensteina. Ten tuto pozoruhodnost nechal zrestaurovat a umístil do právě dostaveného novogotického kostela sv.Barbory v Adamově.

Na zpáteční cestě nám v autobusu vysvětloval Jaroslav Beneš slohové i dějinné rozdíly, jak se projevovaly v různých dějinných situacích s ohledem na to, co jsme při zájezdu spatřili a zažili. Svým výkladem nás držel v pozornosti až do Jihlavy, kde náš zájezd končil.

Chceme velmi poděkovat Mgr. Ivetě Haklové, která se spolu s Janem Zachem ujala organizačního zajištění tohoto zájezdu a velmi přispěla k jeho zdárnému průběhu.

[Fotografie z přednášky](#)